

Вінниця в роки Другої
світової війни
у старих світлинах

1939
1945
**НІКОЛИ
ЗНОВУ**

*На фото: вулиці міста,
липень 1941 року*

Вогняний смерч війни блискавично докотився до Вінниччини. Вперше ворожі бомбардувальники закружляли над містом 6 липня 1941 року. В той день було зруйновано кілька вулиць, загинули перші мирні жителі.

17 липня німецькі війська форсували Південний Буг та вийшли на південно-західні околиці Вінниці.

20 липня 1941 року останній радянський солдат залишив місто. Почалась майже трьохрічна окупація Вінниці.

Вінценц Мюллер, начальник штабу німецької 17-ї польової армії, згадував бої під Вінницею: «Радянські війська проявили несподівану для нас боєздатність. Вони стійко оборонялися і переходили в контратаки більшого або меншого масштабу, але завжди запеклі і наполегливі, російські частини часто билися до останнього солдата ...»

Так вони крокували вулицями нашого міста в липні 41-го

Гірські егеря 1-ої гірсько-піхотної дивізії «Едельвейс» у Вінниці

Липень 1941 року. Німецькі війська вступають в місто з боку Літинського нині Хмельницького шосе

Словацькі танки в центрі Вінниці, 1941 рік

Німецькі та угорські війська вступають у Вінницю (із німецької кінохроніки)

*Ринок Каліча (сучасна площа Гагаріна)
липень 1941 року*

*Дорожній
вказівник
окупантів*

Околиця Вінниці, липень 1941

Перші облави та розстріли у місті почалися через дев'ять днів після приходу німців. З майже стотисячного населення Вінниці, залишилось лише 27 тисяч мешканців.

За роки окупації гітлерівці знищили більше 41600 мирних жителів міста та військовополонених (в це число не включено бранців, яких убили на так званих спецоб'єктах).

Тільки під час двох масових облав 19 вересня 1941 року і 16 квітня 1942 року був схоплено і розстріляно в П'ятничанському лісі, розташованому вздовж Літинського шляху (нині Хмельницьке шосе) та на Тяжیلіві, близько 25 тисяч мешканців Вінниці, на каторжні роботи до Німеччини було вивезено понад 13 тисяч осіб.

Околиця Вінниці, липень 1941

*Світлина, що обійшла весь світ:
«Розстріл останнього єврея у
Вінниці 25.08.1941 року»,
зроблена офіцером німецької
айнзатцгрупи, яка займалася
стратами осіб, що підлягали
знищенню .*

У Вінниці було створено 2 табори для військовополонених.

Афанасьев Александр Фёдорович

На верхніх фото:
вінницький Stalag №329, 1941 рік.
За статистикою Вермахту тут
утримували 19379 радянських солдатів,
за іншими даними - 60000 полонених

Транспортування ув'язнених концлагерей в Німеччину

На нижніх фото:

один із бранців Stalag №329 Афанасьєв О.Ф., що вижив у цьому пеклі та залишив про це спогади;
так вивозили вцілілих в'язнів Stalag №329 до Німеччини за кілька днів до звільнення Вінниці
радянськими військами.

Нові хазяї міста під час окупації

*Гітлерівці біля будинку №6
по сучасній вул. Артинова*

*Гірські егеря, Вінниця,
залізничний вокзал*

*Залізничний вокзал,
1942 рік*

Місто під час окупації

Колона окупантів біля готелю «Савой»

*Окупація, 1943 рік,
фото біля сучасного
торговельно-економічного
інституту*

*Комендатура СС
і поліції в будівлі школи
№ 2 (нині вул. Соборна)*

І це було в історії Вінниці

*Німецьке військове, так зване,
«Кладовище героїв у Вінниці», що
було розташоване в роки окупації
біля Свято-Воскресенської церкви*

В приміщенні теперішньої психоневрологічної лікарні ім. О. І. Ющенко розташувалося Головне командування сухопутних військ Вермахту. У 1942 році, після побудови ставки Гітлера, штаб переїхав туди.

На фото: Гітлер з вищим керівництвом Рейху на території ставки «Вервольф»

Саме тут, в командному пункті «Вервольф», Гітлер підписав директиву за номером 45, яка стала однією з його найбільших військових помилок. Можливо, справедливе таке твердження, що під Вінницею фюрер програв східну кампанію, яка визначила весь хід Другої світової війни.

*Останнє святкування Різдва у Вінниці. 1943 рік,
П'ятничанський міст, «танковий бог» Вермахту Еріх фон Манштейн*

У книзі «Утерянные победы» Манштейн напише:

«Відділ тилу розташувався в колишньому приміщенні ОКХ в самому місті. Вінниця – живописно розташоване на Бузі велике курортне місто, курортні установи якого були тепер зайняті під госпіталі ... Все ж, що на цьому фланзі групи армій знову збирається гроза. 24 грудня вона вибухнула».

Офіційно визволення Вінниччини тривало понад 90 днів. Перша спроба розпочалася 25 грудня 1943 року силами Першого Українського фронту під керівництвом генерала Ватутіна. І тільки в березні 1944 року радянські війська розпочали наступ двома фронтами. А безпосередньо Вінницю звільняла 38-а армія генерала Москаленка.

15 березня 1944 року радянські війська оточили Вінницю й розпочали наступ із різних боків, а вже 20 березня було визволено «місто-фортецю», як називав наше місто Гітлер.

«За спогадами очевидців, цей відступ був грандіозним киданням техніки і матеріальних засобів. З цілої танкової армії, в якій танків кілька сотень штук, навіть більше, вийшло всього 1-3 німецьких танка. Барське шосе було в 5 рядів заставлене машинами, розбитими, кинутими, розстріляними з повітря. Трофейні команди були здивовані» (краєзнавець Микола Бабаджанян).

Колона відступаючих гітлерівців та залишена ними військова техніка

У звільненні Вінниці брало участь близько **півмільйона** військових, із них **125** воїнів були удостоєні звання Героя Радянського Союзу.

З оперативного зведення «Совинформбюро» за 20 березня 1944 року:

«Войска 1-го УКРАИНСКОГО фронта 20 марта в результате штурма и обходного манёвра с флангов овладели областным и крупным промышленным центром Украины городом **ВИННИЦА**, превращённым немцами в мощный опорный пункт обороны на Южном Буге...».

В Москві на честь цієї події був салют 20 артилерійськими залпами з 224 гармат.

*Форсування Південного Бугу радянськими
військами в районі Староміського мосту,
березень 1944*

Битва за Вінницю

Вуличні бої

ПРОЛЕТАРИИ ВСЕХ СТРАН, СОЕДИНЯЙТЕСЬ! ПРОЛЕТАРИ ВСЕХ СТРАН, ЕДИНАЙТЕСЬ! ПРОЛЕТАРИ ВСЕХ СТРАН, ЕДИНАЙТЕСЬ!
ВУНН АНДЕРНИ ПРОЛЕТАРАИ, БИРЭДИНИ АНДЕРНААРАТ, БИРЭДИНИ АНДЕРНААРАТ, БИРЭДИНИ АНДЕРНААРАТ, БИРЭДИНИ АНДЕРНААРАТ,
ВУНН АНДЕРНИ ПРОЛЕТАРАИ, БИРЭДИНИ АНДЕРНААРАТ, БИРЭДИНИ АНДЕРНААРАТ, БИРЭДИНИ АНДЕРНААРАТ, БИРЭДИНИ АНДЕРНААРАТ,
БАРДЕ АНДЕРНИ ПРОЛЕТАРАИ, БИРЭДИНИ АНДЕРНААРАТ, БИРЭДИНИ АНДЕРНААРАТ, БИРЭДИНИ АНДЕРНААРАТ, БИРЭДИНИ АНДЕРНААРАТ,
ПРОЛЕТАРИ ДИИ ТРАТЕ ЦЕНТРАТ, УНИКОН ВИВУ КАНТУ ПРОЛЕТАРАИ, ВЕНУКТЕИ!
VIVU DEJURO PROLETARIEEL SAVINOJISTEEL KOJUI MAARDE PROLETAARLASED, ÖHNTOO!

ИЗВЕСТИЯ

СОВЕТОВ
ДЕПУТАТОВ
ТРУДЯЩИХСЯ
СССР

Год издания 28-й

№ 68 (8370)

ВТОРНИК

21

МАРТА

1944 г.

Цена 20 коп.

П Р И К А З

Верховного Главнокомандующего Маршалу Советского Союза **ЖУКОВУ**

Войска 1-го УКРАИНСКОГО фронта, в результате обходного маневра и атаки с фронта, сегодня, 19 марта, овладели городом КРЕМЕНЕЦ — мощной естественной крепостью на хребте Кременецких гор, усиленной немцами развитой сетью искусственных оборонительных сооружений.

В боях за овладение КРЕМЕНЕЦ отличились войска генерал-лейтенанта ПУХОВА, генерал-лейтенанта КИРЮХИНА, артиллеристы генерал-майора артиллерии КУБЕЕВА, полковника СУССКОГО, танкисты генерал-майора танковых войск КОРОЛЕВА, лётчики генерал-полковника авиации КРАСОВСКОГО, генерал-майора авиации ГАЛУНОВА и полковника ЛОЖЕЧНИКОВА.

В ознаменование одержанной победы сое-

динения и части, наиболее отличившиеся в боях за освобождение КРЕМЕНЕЦ, представить к присвоению наименования «КРЕМЕНЕЦКИХ» и к награждению орденами.

Сегодня, 19 марта, в 21 час столица нашей Родины МОСКВА от имени Родины салютует доблестным войскам 1-го Украинского фронта, овладевшим КРЕМЕНЕЦ, — двенадцатью артиллерийскими залпами из ста двадцати четырёх орудий.

За отличные боевые действия ОБЪЯВЛЯЮ БЛАГОДАРНОСТЬ всем руководимым Вами войскам, участвовавшим в боях за освобождение КРЕМЕНЕЦ.

Вечная слава героям, павшим в боях за свободу и независимость нашей Родины!

Смерть немецким захватчикам!

Верховный Главнокомандующий
Маршал Советского Союза
И. СТАЛИН.

19 марта 1944 года.

Наступление Красной Армии на Украине увенчивается все новыми славными победами. Освобождены от немецко-фашистских захватчиков города **КРЕМЕНЕЦ, МОГИЛЕВ-ПОДОЛЬСКИЙ, ВИННИЦА**. Войска 2-го Украинского фронта форсировали реку Днестр и заняли на правом берегу реки ряд населённых пунктов и в их числе уездный город Молдавской ССР Сороки.

Советский народ горячо приветствует своих доблестных воинов.

П Р И К А З

Верховного Главнокомандующего Маршалу Советского Союза **ЖУКОВУ**

Войска 1-го УКРАИНСКОГО фронта сегодня, 20 марта, в результате штурма и обходного маневра с флангов овладели областным и крупным промышленным центром Украины — городом ВИННИЦА, превращенным немцами в мощный опорный пункт обороны на ЮЖНОМ БУГЕ.

В боях за овладение городом ВИННИЦА отличились войска генерал-полковника МОСКАЛЕНКО, генерал-лейтенанта ШЕВЕРДИНА, генерал-майора КИСЛИЦЫНА, артиллеристы генерал-майора артиллерии ЛИХАЧЕВА, танкисты полковника БЕЛЯЕВА, лётчики генерал-полковника авиации КРАСОВСКОГО и генерал-майора авиации КАМАНИНА.

В ознаменование одержанной победы сое-

динения и части, наиболее отличившиеся в боях за освобождение города ВИННИЦА, представить к присвоению наименования «ВИННИЦКИХ» и к награждению орденами.

Сегодня, 20 марта, в 21 час столица нашей Родины МОСКВА от имени Родины салютует доблестным войскам 1-го Украинского фронта, овладевшим городом ВИННИЦА, — двадцатью артиллерийскими залпами из двухсот двадцати четырёх орудий.

За отличные боевые действия ОБЪЯВЛЯЮ БЛАГОДАРНОСТЬ всем руководимым Вами войскам, участвовавшим в боях за освобождение города ВИННИЦА.

Вечная слава героям, павшим в боях за свободу и независимость нашей Родины!

Смерть немецким захватчикам!

Верховный Главнокомандующий
Маршал Советского Союза
И. СТАЛИН.

20 марта 1944 года.

В звільненій Вінниці жителі міста зустрічають переможців, 20 березня 1944 року

Вулиці міста в березні 1944

Залізничний вокзал

Червоний прапор над Вінницею

Вулиця Леніна (нині Соборна)

Так виглядав центр міста після гітлеровської окупації

Те, що залишилося від міського театру. Його любив відвідувати Герман Герінг

Радянський військовий фотокореспондент Юрій Губанов зазняв солдат, які крокують вулицями Вінниці.

Серія знімків названа «Повернення, Вінниця 1945»

Використані джерела

- ruhm80x Винница в марте 1944 года – фотографии [Электронный ресурс] / ruhm80x // LiveJournal : блог ЖЖ. – Режим доступа: <https://ruhm80.livejournal.com/169154.html>, свободный (дата просмотра: 13.03.2020). – Назв. с экрана.
- fischer1946 Винница во время войны [Электронный ресурс] / fischer1946 // REIBERT.info : форум. – Режим доступа: <https://reibert.info/threads/vinnica-vo-vremja-vojny.154288/page-14>, свободный (дата просмотра: 31.03.2020). – Назв. с экрана.
- Баркалова, К. Як жила окупована Вінниця та як її визволяли [Електронний ресурс] / К. Баркалова // Деро Новини регіонів України : вебсайт. – Режим доступу: <https://bit.ly/34kULBV>, вільний (дата перегляду: 12.03.2020). – Назва з екрану.
- Бологов, П. «Вервольф»: здесь был Гитлер. О сосновой роще под Винницей, в которой фюрер проиграл войну с СССР [Электронный ресурс] / ПетрБологов // Lenta.ru : вебсайт . – Режим доступа: <https://lenta.ru/articles/2013/05/08/werwolf/>, свободный (дата просмотра: 13.03.2020). – Назв. с экрана.
- Вінниця у 1945 році: вінничани зустрічають солдат, які повертаються додому з фронту (Фото) [Електронний ресурс] / Vinbazar Вінницький бізнес портал : вебсайт. – Режим доступу: <https://vinbazar.com/news/nsh/vinnitsya-u-1945-rotsi-vinnichani-zustrichayut-soldat-yaki-povertayutsya-dodomu> , вільний (дата перегляду: 12.03.2020). – Назва з екрану.

- Губанов, Ю. Н. Легко говорить о войне (228 фото) [Электронный ресурс] / Юрий Николаевич Губанов // За городом всегда что-нибудь интересное : вебсайт. – Режим доступа: <https://ribalych.ru/2015/03/31/gubanov-yurij-nikolaevich/>, свободный (дата просмотра: 14.03.2020.) – Назв. с экрана.
- Крас, Нил Винница Два лагеря одной войны. Часть I [Электронный ресурс] / Нил Крас // Проза.ру : литературный вебпортал. – Режим доступа: <https://www.proza.ru/2017/04/28/1800>, свободный (дата просмотра: 15.03.2020). – Назв. с экрана.
- Кондратович, Е. 20 июля 1941 – день оккупации Винницы [Электронный ресурс] / Е. Кондратович // Укреп район: вебсайт. – Режим доступа: <http://ukrepraion.com/literatura/publikacii-v-smi/20-iyulya-1941-den-okkupacii-vinnicy/>, свободный (дата просмотра: 15.03.2020). – Назв. с экрана.
- Мурад аль-Шах Бої у Вінницькій області 1941-1944 рр. [Електронний ресурс] / Мурад аль-Шах // REIBERT.info : форум. – Режим доступу: <https://reibert.info/threads/boji-u-vinnickij-oblasti-1941-1944-rr.683219/>, вільний (дата перегляду: 31.03.2020). – Назва з екрана.
- Празднование сочельника Рождества 24 декабря 1943 год в штаб-квартире группы армий «Юг» (4 ТА, 8 А, 1 ТА) на Пятничанском мосту в Виннице [Электронный ресурс] // EtoRetro.ru : вебсайт. – Режим доступа: <https://www.etoretro.ru/pic206648.htm>, свободный (дата просмотра: 01.04.2020). – Назв. с экрана.

- Тырышкин, С. В. Каждому свое [Электронный ресурс] / С. В. Тырышкин // Общероссийская общественная организация ветеранов : вебсайт. – Режим доступа: <https://soyuzveteranov.ru/content/kazhdomu-svoyo>, свободный (дата просмотра: 15.03.2020). – Назв. с экрана.
- Філатов, В. Визволення Вінниці в 44-ому: розповіді, документи і старі фото [Електронний ресурс] / В. Філатов // 20 хвилин : вебсайт. – Режим доступу: <https://bit.ly/2xZO5Pa>, вільний (дата перегляду 31.03.2020). – Назва з екрану.
- Фото СССР Винница в годы войны [Электронный ресурс] // Все о Второй мировой : вебсайт. – Режим доступа: <http://wwii.space/фото-ссср-винница-в-годы-войны/>, свободный (дата просмотра: 15.03.2020). – Назв. с экрана.

Дякуємо за увагу!

Матеріал зібрала та впорядкувала

Бондар О. І., бібліотекар I кат.

Науково-технічна бібліотека

Вінницького національного технічного університету

library@vntu.edu.ua

2020 рік